

NIEZWYCZAJNY (87) *ai*

W pisowni łącznej (72), *w rozłącznej* (15); -z- (86), -ź- (1); -cz- (86), -c- (1).

e oraz a jasne.

sg m N niezwycajny (6). ◇ *G* niezwycajného (1). ◇ *A* niezwycajny (2), niezwycajn(e)go (1). ◇ *I* niezwycajnym (3). ◇ *f N* niezwycajnã (8). ◇ *G* niezwycajn(e)j (2). ◇ *A* niezwycajnã (8). ◇ *I* niezwycajnã (2). ◇ *n N* niezwycajn(e) (3). ◇ *G* niezwycajného (7); -ého (1), -(e)go (6). ◇ *D* niezwycajn(e)mu (1). ◇ *A* niezwycajné (3); -é (2), -(e) (1). ◇ *I* niezwycajnym (3). ◇ *pl N m pers* niezwycajni (1). *subst* niezwycajné (6); -é (3), -(e) (3). ◇ *G* niezwycajnych (8). ◇ *D* niezwycajnym (2). ◇ *A subst* niezwycajné (13); -é (5), -(e) (8). ◇ *Im* niezwycajnymi (1) *KrowObr*, niezwycajn(e)mi (1) *SkarKaz*. *f* niezwycajnými (1) *JanNKar*, niezwycajnymi (1) *StryjKron*. *n* niezwycajnými (1) *SarnStat*, niezwycajnymi (1) *KrowObr*. ◇ *L* niezwycajnych (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. *Nie taki jak zwykle, inny niż zazwyczaj, taki, od którego się odwykło, w większym stopniu, niecodzienny; inusitatus Calep, JanStat, Cn; inconsuetus, insolitus JanStat, Cn; desitus Calep* (43) : nie będzie pani brzemienna wżelka w pożądaniu potraw niezwycajnych. *FalZioł* V 83, V 15; Poddanem thefch ye⁸⁰ K.mczy wylkye krziwdi fzye dzyeya czla nyezwicayne nanye vlthawyono *LibLeg* 11/153; *KromRozm I Ov*; Ale iże takich Prokuratorow wiele było [...] ktorzy [...] nie słuźną/ nie zárobionã/ á nie zwycajnã zaplátę bráli. *GroicPorz* e4v; ktorzy leżeli obozem [...] ná gorze w trudnym mieyfcu/ ále fprawę złą á niezwycajnã obronę mieli *BielKron* 202v; ine duchowieństwo [...] fwięta niezwycajne każã fwięcić/ fkąd iest vbogim rzemiełnikom trudna pożywność *BielKron* 204v; y pocźnie łaiąć/ pocźnie oicã y mátkę przeklinąć/ ná koniec fwięty/ y pánnie Máriey nie przepuścił. Owa wymyłłaiąc niezwycajne klątwy/ y złorzeczenia/ iako ná to fã Włofzy miłtrzowie *Górndworz* T2; A przeto dobry krol/ ftraży ludzi zbroinych/ zámykãnia niezwycajnego/ y iney pieczy około ciãłã fwego zãniecha *Górndworz* Gg7; *KochPs* 2; Gedimin [...] táiemnymi y niezwycajnymi drogãmi/ dziewiętego dnia Márcã/ do Mágrábftwã Brandenburłkiego znowu wciãgnãł *StryjKron* 406; *WerGość* 256; Godzineczkem ftrawił niezwycajnym fpãniem. *WisznTr* 30, 10; Desitus Od ktoregołmi przełtaly, niezwycajni. *Calep* 312a, 522b, 561a; y dla wyciãgãnia z promowuiãcych fie ná Miłtrzołstwo albo ná co innego niezwycajnego datku: która to Akademia iakoś tych czãłów flãbieć poczęłã *SarnStat* 199; ZOłniérze pieniężni/ ani ich Rotmiłtrze nie máiã byđż przynucãni do niezwycajnych przysiãg *SarnStat* 427; iż Stárołtowie [...] nowe wwodzã zwycaie/ vítawiaiac nowe dochody y wyciãgãnie niezwycajne *SarnStat* 929, 287, 528 [2 r.], 753, 917, 976, 1235; Ná pułmiłki y liczbę niezwycajnã potraw/ muśi sftãwãć/ byle fię pokázãć *SkarKazSej* 705a; *SapEpit* A2.

niezwycajny komu (1): Náyduyã fye y przypowyelci/ y mowy/ á ftołowãnya flow nyezwycajne náłłfym yęzykom y połpolitemu vżywãnyu. *KromRozm II* n4v.

W połączeniu szeregowym (1): A iefliby téz kto infzym iãkim niezwycajnym/ albo ofobnym obyczãiem/ y formã rzeczy rzemiełnicze mieć chciãł/ té tak zapłãci/ iako fie z rzemiełnikiem bęđzie mógl zgodzić y ftãrgowãć. *SarnStat* 270.

W charakterystycznych połączeniach: niezwyčajna(-e, -y) chęć, cło, czas, datek, droga (3), imię, kłątwa, liczba, miejsce (2), myto, obrona, obyczaj (3), picie, potrawa (2), powódź, przysięga, spanie (2), święto, teskność, wyciąganie, zamykanie, zapłata, złorzeczenie.

*Połączenie: »tak niezwyčajny« (1): nie náyduiem áby fię zwał Piotr święty vniuerfalis Apořtolus [...] y żaden z iego potomkow tym fię imieniem ták niezwyčajnym zwąć nie przyzwolił. *SkarJedn* 246.*

*Wyrażenia: »niezwyčajne słowa« [szyk 3:1] (4): A nychay fy tym nikt nye obraża/ iż fy nyeco Greckich řłow/ á Polřkich nychwyčajnych/ y też Philozophiey wtaczáło *KromRozm III* A3; *KrowObr* Cv; O onem zacnem mężu Mar. Lutherze powiedáią y Sleydan piřze/ że ięzyk fıwoy przyrodzony (pewnie wynáydowniem niezwyčajnych řłow) wielce rozřzyrzył. *BudBib* C, B4v.*

*»niezwyčajna woda« = potop (1): Włozę ná niebo znákomitą přęgę/ Którą gdy vyřzřę/ wřpómnię ná przyřięgę/ Ze mam hámowác niezwyčajną wodę *KochPieř* 33.*

*»wszeteczeństwo niezwyčajne« = stosunki homoseksualne (1): Poznał Lot iż Sodomczycy chćieli wřziác gořcie iego ku wřzeteczeńřtwu niezwyčajnemu. *BibRadz* I 10b marg.*

*Szeregi: »inszy i niezwyčajny« (1): A ták to złodźiey iest/ który nie przez piřmá wchodźi do owczárnicy owiec [...] Ale wchodźi inędy/ to iest gotuie řobie infzá y niezwyčajną drogę *CzechEp* 135. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]*

*»nowy i (a) niezwyčajny« = novus et inconsuetus *JanStat* (3): gotowál fie pán Iezus nowy^m a niezwyčajnym obyczaiem do Ieruzalem. *OpecŻyw* 70v; Zá tą tedy potrzebą vřtáviamy: áby ná kořdych mieyřcách nowe y niezwyčajné Mytá y Targowe przez Stárořty/ y inné ná Dořtoieńřtwách y Vrzedźiech nářnych będącé [...] nie wyciągano. *SarnStat* 929, 1122.*

*»niezwyčajny i nad prawo« (1): Dwie P. Bog ma drodze do řpraw řwoich: iednę práwá iákoby pořpolitego: á drugą niezwyčajną y nád prawo *SkarKaz* 578a.*

2. Budzący uczucie zdziwienia, niezwykły, zadziwiający, nadzwyczajny; insolens *Mącz, Cn; abusivus Mącz* (25) : *KrowObr* 242; Insolens. Niezwykły/ rzadki/ niepořpolity/ niezwyčajny *Mącz* 399a, 511b; *Prot* C3v; EWA/ wřzytkich rodzáiów mátká/ řłuznie w tych Hiřtoriach pięrwřze mieyřce zářtěpuie. A to nie ták prze dawnořć [...] iáko prze dźiwny początek/ y niezwyčajne řtworzenie řwoie *KochWz* 135; *ZawJeřt* 13; A iuř teraz do tey niezwyčajney máchiny/ rozbieráiąc przednieyřze czářtki iey/ co ktora znáczy/ przyřtápmy. *WysKaz* 42, 41; *JanNKar* D2v; Té řłowá niezwyčajné gdyř pánno řlyřzáłá/ Myřląc coby zacř były/ bárzoř fie zdumiáłá. *SiebRozmyřl* F2v; O Boże co to ták zá nie zwyčajná řářká. *SkarKaz* 552a, 5a; Co to zá dźiecię będąie/ ktore fię ziáwiło/ A w ludźiach nie zwyčajne wefele wzbudźiło. *SkorWinsz* A2v.

*niezwyčajny komu (1): iż řkoro co nowego á ludźiom niezwyčajnego powiedźieli/ tedy zaráz piřmo ř. przytoczyli *CzechEp* 140.*

*W przeciwwstawieniu: »zwyčajny ... niezwyčajny« (1): áłbo też zwyčajnych řwyřtořci nychwyčajne vřzywánye řobye wynáyduyá *KromRozm III* Fv.*

*Wyrażenie: praw. »pozew niezwyčajny« (1): Thenze meza zacnego familiei moznei [...] pozwi niezwicaine nan podniořwřzi krom wřřidu y boiařni Bozei ofedzic dal. *PapřUp* I3.*

Szeregi: »niezwyczajny i dziwny« (1): iżz tego dnia ktorego kánonizowan w Lifybonie gdzie fię rodził ludzie wżyfy niezwyčajne y dziwne wefele zięto *SkarŻyw* 546.

»nowy a (i) niezwyčajny« (7): poddane [...] przyczyska y przypandza zeby nową a nyefzwyczajną vyarą trzymały anyevedług stharadawna a koćziola szwianthego Rzimkiego *LibLeg* 7/69; *KromRozm I N2v*; *KromRozm II av*; *KromRozm III Fv*; *CzechEp* 140; Wydávác bowiém rzeczy nowé y niezwyčajné/ niebefpieczno *JanNKar* A4, A3v.

»osobny i niezwyčajny« (1): Nie iżby káždy Chrześcijánin [...] miał być nátychmiał obdárzon ofobną iákąs y niezwyčajną náuką ná dyfputowanie *WujNT* 248.

»straszny a niezwyčajny« (1): Pan tákowe ftráźne á niezwyčajne przykłády dopufzcza w kościele fwoiem / áby drugie nápotym oftroźne á vpokarzájące fię vczynił, *BibRadz* I 21a *marg*.

3. Taki, który się nie przyzwycail, który nie zwykł czegoś czynić, niewyćwiczony (7) : Gdy ná plácu poftáwifz páchołká nie zwyczáyne⁶⁰/ iákoby niewiáfte poftáwił. *BielSpr* b3; *KochPieś* 24.

niezwyczajny ku czemu (1): A gdy przyfzło ná ieden vff Polfki źle fprawny y niezwyčajny ku bitwie/ złękfzy fię poczęli pierzchác *BielKron* 391v.

W połączeniach szeregowych (2): wżák wiecie obyczáy thego ludu/ iż ieft/ gnuśny/ mdły/ boiáźliwy/ ofpáły/ proznuiący/ niezwyčajny/ rofkofzom wczefności przywykły *BielKron* 255; *BielSpr* 25v.

W przen (1) : Twym ftráchem ziemiá drżáł/ á niebá topniáły/ Trzęły fye niezwyčajné gór wyfokich fkáły. *KochPs* 97.

a. W funkcji rzeczownika (1) : á wżákoź mieć też wżgląd/ ná Czás/ ná mieyfce/ ná zwyczaj. Drugdy też dobre pokármy niezwyčajnym fá niezdrowe. *SienLek* 4.

4. Nieznany (10) :

niezwyczajny u kogo (1): iefli ábo tá rzecz [wstawiennictwo u Boga] v Zydow nie zwyczáyna byłá/ álbo fię tákimi poftępkámi/ cześć y chwałá od Boga ná fтворzenie przenošifá. *LatHar* 328.

niezwyczajny komu, czemu (7): y fłow podczas iákichci niezwyčajnych mnogim vżywano *CzechRozm* 127v; miáłá być náuką nową/ á ludziom wiernym nie zwyczáyną *CzechRozm* 253; Gdyż w nim [fundamencie wiary] ieft mowá Athánázyufzowi y czáfom onym niezwyčajna. *CzechEp* 226; *ActReg* 148. Cf »Pismu Św. niezwyčajny«.

Wyrażenia: »Pismu Św. niezwyčajny« (3): Iákoź nie dżiw/ iż w ták gęftym lesie dżiwnych Artykułow [...] piłmu ś. niezwyčajnych terminow/ niezgodnych dowodow y powiešci/ iam tego proftak vpátrzyć nie mogł. *CzechEp* 138; *NiemObr* 127, 129.

»przedtym niezwyčajny« (2): *CzechRozm* 186v; nuż mory/ głody/ požogi [...] y plági przed tym niezwyčajne/ ktorym końcá niemáfz. *PowodPr* 24.

Szereg: »nowy i niezwyčajny« (2): ludzie poználi/ że Bog coś nowego y przedtym niezwyčajnego ná świećie vczynił *CzechRozm* 186v; *ActReg* 148.

5. Niewychowany, nieobyty (2) : Aby fię iedno fam dobrowolnie niewdáváł wobyćzáie zwierząt niezwyčajnych/ ktore [...] y ná náglupífie fpráwy mušfá być wielkiem rozumem przywiedziony. *RejPs* 46v; iáko mądrzy oycowie głupim fynom á nie zwyczáynym/ ich płochošci folguiąc/ prawá fwego vftępuiá *BielKron* 108; [W Niektorym miełcie bogátem wielkiem á ludnym/ był fin nie ktorego

burmistrza możnego/ który [...] bogatym dziedzicem został/ ale obyczajem młodzieńców nie
zwyczajnych/ stał się różny a strawny *JanKoszŻyw Fv*].

Synonimy: 1. inakszy, osobny; 2. cudowny, dziwny, nieogarniony, niepodobny, niepospolity, nieprosty, niesłychany, niewymowny, niewymysłony, niewysłowiony, odmienny, osobliwy, osobny, rzadki; 3. nienałożony, nieprzyłożony, nieprzywykły, niewycwiczony; 4. niewidany, niewidny, nieznan, nowy; 5. dziki, głupi, nieobjędzony, nieobyczajny, nieprzystojny, nietrafny, nieuczony, nieumiejętny, niewstydlivy, niewyczosany, niewypolerowany, nikczemny, prosty, sprośny, surowy.

Cf NIEZWYCZNY, NIEZWYKŁY, ZWYCZAJNY

JB